

VIIULDAJA KATUSEL

VIIULDAJA KATUSEL

Šolem Alejchem (1859—1916)

Estonia teater

Jerry Bock

VIIULDAJA KATUSEL

Fiddler on the Roof

Muusikal 2 vaatuses (18 pildis)

Libreto — Joseph Stein

(Šolem Alejchemi jutustuse «Piimamees Tevje» ainetel)

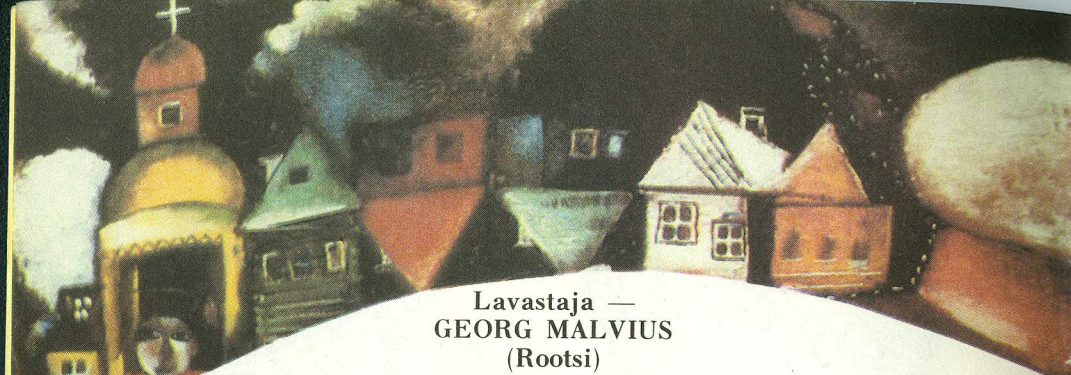
Tõlge — Andres Ehin ja Neeme Kuningas

Laulutekstitid — Sheldon Harnick

Tõlge — Andres Ehin, Aino Otto ja Neeme Kuningas

Orkestratsioon — Tiit Juurikas

Esietendus — 25. märts 1989. a.

Lavastaja —
GEORG MALVIUS
(Rootsi)

Dirigent —
JÜRI ALPERTEN ✓

Ballettmeister —
JUHANI RYTKÖLÄ
(Soome)

Kunstnik —
ELDOR RENTER

Lavastaja assistendid —
NEEME KUNINGAS
TIIT TRALLA

Kontsertmeistrid —
ÜLLA MILLISTFER
JAANUS JUUL

Koormeister —
JÜRI RENT

Ballettmeisteri assistendid —
BERTA KRUMM
OLGA BORISSOVA

Dekoratsioonid maalinud —
UNO KÄRBIS

Orkestri kontsertmeistrid —
JAAN LAUR
JAAK TORK

Etenduse juht —
VÄINO AREN

Krjukov
Kuningas

Tevje, piimamees ✓

Golde, tema naine ✓

Nende tütreid:

Tzeitel ✓

Hodel ✓

Chava ✓

Shprinze ja Bielke ✓

Yente, kosjamoor ✓

Motel Kamzoil, rätsep ✓

OSADES:

— JÜRI KRJUKOV
(külalisena)
ARVO LAID

— HELGI SALLO
KATRIN KARISMA

— ANNIKA TÕNURI ✓
AITA KRIIK

— LYDIA ROOS
AIRI UDRAS

— LIINA SAARI
MARIKA POOBUS
SILVA VALDT

— ÜLLE TOOMPUU
ANDE MARTIN
KATRIN LAUR
ANU RUUSMAA
TIINA KRIPSAAR

— LIIDIA PANOVA
KATRIN KUMPAN

— JAAN-VILLEM SIBUL ✓
ALAR HAAK
ALARI PÕLDOJA

Shandel, tema ema — LEELO TALVIK
MARVI TAGGO

Perchik, üliõpilane ✓ — NEEME KUNINGAS
MART MIKK
JAAN-VILLEM SIBUL

Lazar Wolf, lihunik ✓ — ERVIN KÄRVET
TIIT TRALLA
VOLDEMAR KUSLAP

Mordcha, kõrtsmik ✓ — SULEV NÖMMIK
ARVO LAID

Rabi — KARLI KANNELMÄE
TIIT TRALLA
ROSTISLAV GURJEV

Mendel, tema poeg — UKU JOLLER
ALAR HAAK

Avram, raamatukaupmees — MARGUS PALMIPUU
ILLART ORAV
NEEME HENK

Nachum, kerjus — MART MADISTE
MARGUS PALMIPUU
LEMBIT TOLGA

Vanaema Tzeitel — KAI PARMAS
MARIKA POOBUS
MARVI TAGGO

Fruma-Sarah — ERVIN KÄRVET
TIIT TRALLA
VOLDEMAR KUSLAP

Yussel, müsitegija — REIN TAIDLA
KALJU KALLAS

Fedka ✓ — HANS MIHLBERG
RAGNAR TILK
MATI VAIKMAA

Saša, tema sõber — TIIT ARUVEE
ROSTISLAV GURJEV

Shloime, kringlikaupmees — KARLI KANNELMÄE
PER EELJÕE

Urjadnik — KALJU KARASK
ENDEL ZIMMERMANN

Duvidel, kingsepp — HENNO SEIN
VLADIMIR BORISSOV

Chaim, kalakaupmees — AIN ORAV

Jakov, noamüüja — NEEME HENK
RAGNAR TILK

Mirala — MARE VÄLI

Haika — MARJU TARRE
LII JÕE

Dobtzie — MAAJA RUMESSEN
VILJA KRUSEMENT

Väikesed kosilased — TANEL KUNINGAS
MARTIN POOBUS
ENNO LEPNURM
REIN LEPNURM
KAARLE KANNELMÄE

Viiuldaja — HENNO SOODE
JAAN LAUR
TOOMAS BUBERT
MARGUS MIHHAILOV

Solist klarnetil — VAHUR VURM
MATI LILLIMÄGI
VELLO SAKKOS

Anatevka elanikud — juudid, — RAT «Estonia» ooperikoor ja
venelased, sandarmid balletirühm

Tegevuse aeg — 1905. aasta
Tegevuse koht — Anatevka küla Kiievi lähedal

Etenduse kestus — 2 tundi 50 minutit

Esiettekanne — 22. september 1964. New Yorgis Broadwayl
Imperial-teatris

Marc Chagall. «Veisekaupmees». 1912. Basel, Kunstimuuseum

«Viiuldaja katusel» saamislugu ja lavasaatus

Muusikali (originaalpealkirjaga «Fiddler on the Roof», kuid kasutatakse ka nime «Anatevka») aluseks on juudi kirjaniku Šolem Alejchemi jutustus «Piimamees Tevje», mis koonseb Tevje üksikutest monoloogidest-kirjadest kirjanikule. Libretistil Joseph Steinil oli ees küllalt raske ülesanne kujundada neist ühtne tegevus. Stein on teinud Tevjest nutikama mehe kui Šolem Alejchemil oli, ta on liitnud hulga tegelasi ja rõhutanud kirjanikust rohkem rõhumise ja vägivalla osa, põiminud sisse ka kirjaniku saatust.

Muusikal ei ole nii särav ja klanitud, nagu seda oldi harjunud ette kujutama, ka puudub tal tavaline operetlik õnnelik lõpp. Ta ei ole lõbus ega jantlik. Seal on küll koomikat ja huumorit, nagu elus ikka, aga samas on ta väga tõsine ja traagilinegi. «Viiuldaja katusel» pole muusikaline komöödia, vaid muusikaline draama, kuid ikkagi muusikal.

Autoritele oli see viies ühine töö ja nad ei aimanudki, et sellest tuleb nii edukas tükk, mida võib pidada nende elutööks. Esietendus toimus 22. septembril 1964. aastal New Yorgis Broadwayl Imperial-teatris. Esietenduse järel oli vaid üks kriitik lõpuni vaimustunud, kõik teised leidsid tükil hulga puudusi. Publikumenu oli aga vaieldamatu — lugu mängiti 3242 korda ja sellega olid kõik rekordid löödud. «Viiuldaja katusel» on tänini ainus muusikal, mida on Broadwayl esitatud üle 3000 korra. Mõjusa panuse eduks andsid kahtlemata ka peosa kehastaja Zero Mostel ja lavastaja ning koreograaf Jerome Robbins. Etendust autasustati kui hooaja parimat lavastust, ta sai 6 Tony-auhinda ja New Yorgi kriitikute auhinna.

«Viiuldaja katusel» Euroopa-esmalavastuse au on endale võtnud Helsingi Linnateater 1966. aastast, Saksamaal tõi selle lavale Hamburgi operiteater 1968. aastal. Maailma lavadel on «Viiuldaja» sagedane külaline tänaseni, iga endast vähegi lugupidav teater on selle vähemalt korra lavastanud.

1971. aastal otsustas režissöör Norman Jewison teha muusikalist suure vaatemängu. Ta väntas filmi 8 kuud Inglismaal ja Jugoslaavias, näidates (kammerlikult oskuslike stseenide vaheldumisega) lavateose asemel panoraamilikku Anatevka elu. Nii nagu tema teise filmi «Jesus Christ Superstar» (1973) puhulgi, jagunesid vaatajad tulihingelisteks pooldajateks ja nõrduinud vastasteks. Tulemusena sai aga film 3 Oscarit, kus autasustatute hulgas oli ka Jerry Bock, kelle meloodiaid — ühe kriitiku sõnade järgi — ei mänginud katusel mitte ainult viiuldaja, vaid siristasid juba kõik varblasedki.

Muusikali pealkirja «Viiuldaja katusel» Šolem Alejchemi loomingu ei leia ja libretist Joseph Stein pidas algselt ainusobivaks pealkirjaks «Tevye't». Impulss tuli aga Marc Chagalli loomingu uurides. Tuntuim juudi rahvusest kunstnik on pärit ju samast kandist, kus toimub tegevus. Marc Chagallilt paluti muusikalile lavakujundust, ent ta ei nõustunud (või õigemini — ei vastanud kirjalikule ettepanekule üldse). Viiul ja viiuldaja on Chagalli loomingus üks eredamaid sümboleid ja kuulsate maalide loomise tõuke oli Chagall saanud just Šolem Alejchemi loomingu. Nii tekkiski muusikali autoritel kuidagi iseenesest allegooriline Viiuldaja kuju, kes ukerdab katusel. Ta mängib oma viiulit, et anda inimestele elujõudu, julgust elamiseks, kuid peab sealjuures ise katusel püsima.

JERRY BOCK (õieti Lewis Jerrold) on sündinud 1928. aastal USA-s Connecticuti osariigis New Havenis. Omandanud muusikalise hariduse Wisconsinis ülikoolis, alustas ta muusika loomisega TV-show'dele ja ööklubidele ning kirjutas filmimuusikat («Wonder of Manhattan»). Esimene muusikal valmis 1958. aastal koostöös Joseph Steini ja Sheldon Harnick'iga — atleetvõimlejatest jutustav «The Body Beautiful» («Ilus keha»). Järgnesid 1959. aastal «Fiorell» (tekst — Sheldon Harnick ja George Abbott), aasta hiljem — «Tenderloin», kus sõnaline osa pärines algul näitlejana, siis libretistina ja hiljem Chicagos ja Broadwayl režissöörina tuntuks saanud George Abbott'ilt ning 1963. aastal «She Loves Me» («Ta armastab mind»). 1964. aastal loodud «Viiuldaja katusel» tõi Jerry Bocki korraka muusikaliloojate suure püramiidi tippu. Menumuusikalile järgnesid 1965. aastal «Generation», aasta hiljem «The Apple Tree» («Ounapuu») ja 1970. aastal Frankfurt-am-Maini kuulsa pankurite dünastia saatust käsitlev «The Rothschilds». («Rotschildid»). Viimase kahe muusikali loomisel tegutses taas tandem Bock—Harnick. «Rotschildide» puhul lisandus Sherman Yellen. «Rotschildidele» ennustati juba tänu autorite kuulsusele ja juudi miljööle suurt edu (tõmmati paralleele «Viiuldajaga»). Kuid tükki, mis esietendus Lunt-Fontanne'i teatris, oli vähem rahvuslik, sealt puudus ka Solemi Alejchemi mõnus huumor ja vaatamata oma draamaatilisele sisule, ta ei toonud loodetud menu. Sellegipoolest on see muusikal tähelepanuvääriv, sest Ameerikas proovivad oma kätt tuhanded autorid, tippu jõuavad aga väga vähesed.

Marc Chagall. Fragment maalist «Kompositsioon». 1976.
St. Paul de Vence. Autori erakogu.

JOSEPH STEIN on sündinud 1912. aastal New Yorgis. Tema vanemad olid Poola juudid, kes rändasid USA-sse. Koduseks keeleks oli Joseph Steinil jidiš ja seetõttu sai ta «Viiuldaja katusel» libreto kirjutamiseks tutvuda Šolem Alejchemi teostega algkeeles. Stein oli selleks ajaks juba vilunud libretist. Koostöös Will Glickmaniga olid valminud libretod muusikalidele «Plain and Fancy» («Lihtne ja hurmav», 1955) ja «Mr. Wonderful» (1956); järgnes esimene koostöö Jerry Bockiga («The Body Beautiful»); aasta hiljem valmisid libretod muusikalidele «Juno» ja «Take Me Along» («Võta mind kaasa»). Tema tuntumatest töödest peale «Viiuldaja katusel» valmimist nimetagem veel «Zorbast» (muusika ja lauluteksti tegijad on meile tuttavad «Kabaree» loojatena — John Kander ja Fred Ebb), mis esietendus 1968. aastal.

SHELDON HARNICK sündis 1924. aastal Chicagos. Lõpetanud Northwesterni ülikooli muusikabakalaurusena, alustas ta (nagu Jerry Bock'ki) laulude loomisega Broadway ja Off-Broadway show'dele. Sheldon Harnick on Jerry Bocki kõrval teinud koostööd ka Burton Lane'i ja Richard Rodgersiga, viimase muusika tarbeks kirjutas ta laulutekstid (libreto — Sherman Yellen) muusikalile «Rex» («Kuningas») 1976. aastal. Jerry Bockiga peeti neid Broadwayl edukaimaks paariks autorite hulgas 50—60-ndatel aastatel. Ühistööde hulgas on «Viiuldaja katusel» kõrval «The Body Beautiful», «Fiorello», «The Apple Tree», «The Rothschilds».

Marc Chagall. «Pariisi žonglööri» (fragment). 1969.
St. Paul de Vence. Autori erakogu.

